

Ebre

Queretes, poble medieval amb encant i de ferma personalitat



ANTON MONNER
Cronista de Gandesa

Crònica

Similituds entre el Matarranya i la Terra Alta. Aquestes dues comarques, una pertanyent a l'Aragó i l'altra a Catalunya, tenen una parla idèntica i trets comuns malgrat estar separades administrativament pel riu Algars

Les comarques del Matarranya i la Terra Alta tenen tantes similituds i analogies que malgrat estar separades administrativament entre Aragó i Catalunya, en molts casos, semblen la mateixa. Històricament, Queretes, Calaceit, Arenys i Lledó van pertànyer a la diòcesi de Tortosa. La parla és idèntica amb les variants dialèctiques pròpies de cada municipi, i, igual a la Terra Alta com al Matarranya, en diem «s'assemellen».

Els pobles ibèrics formaven una mateixa identitat tribal i tots els municipis fórem repoblats, un cop conquerits per les armes cristianes als àrabs, per gent arribada del Pallars, la Ribagorça i la Noguera. Només el riu Algars els separa, com va ser voluntat de Ramon Berenguer IV, quan determinà els límits territorials que separaven el Regne d'Aragó del Principat de Catalunya.

Tant és així que pel nou espectador que arriba a les nostres terres, els nuclis medievals de Batea, Calaceit, Orta, Arnes, Queretes o Vall-de-Roures es podrien ben bé confondre. Totes dues son comarques olivereres per excel·lència i durant l'edat mitjana també bladeres. Les exportacions d'oli a Amèrica, via Sevilla, les feren prosperar econòmicament amb preus molt elevats, quan els homes del Regne de Castella anaren a conquerir Amèrica. Els seus camps s'arruïnaren i s'ermaren, i l'oli imprescindible pel nodriment, enriquiren els territoris que no pogueren, per ser països independents malgrat tenir el mateix rei, emigrar a Amèrica a fer fortuna amb l'or dels inques i dels maies. Vet aquí doncs que els nuclis medievals dels pobles, cadascun amb la identitat pròpia, «assemellen» totalment.

Queretes, en mig de dues poblacions més grans, Calaceit i Vall-de-Roures, urbanísticament, és l'exemple de l'encant entre dues estructures urbanes perfectament diferenciades: la musulmana medieval i la renaixentista-modernista. A la primera pertanyen els carrers que uneixen l'església parroquial i la plaça Major. Amb els carrerons de l'Orde dels Calatrava



Imatge del nucli urbà de Queretes, a la comarca del Matarranya. FOTO: CEDIDA

(els antics senyors del territori), Serrano de Aparicio o Sant Joan. Cada racó de la vila té una marcada personalitat; façanes, portalades amb escuts heràldics, perxes, arcades, amb altres mostres icòniques reflectides en algunes construccions dels segles XIII en avant, disposant d'una gràcia com si el rellotge s'hagués aturat als segles XVII o XVIII.

Renaixement

L'exemple renaixentista per l'increment de població a partir del segle XVI comportà un model urbanístic diferent amb els portals-capelles de Sant Roc on hi havia l'antic hospital, Sant Antoni, la capella del Pilar al final del carrer Pla, avui de Santa Pelaia, patrona del poble, o de Vall-de-Roures que tancaven l'emmural·lat del poble fins el segle XVIII. Es formà un nou model urbanístic confluint a la espectacular plaça Major.

Quan en parlo amb Joan Lluís Camps, l'historiador queretà, li re-

peteix que els que «calciguen» (trepitgen) el poble els resulta difícil de calibrar tanta bellesa i en canvi és ben admirada pels nous visitants.

Una vila d'encant que l'església catedralícia de l'Assumpció, però

De Queretes és el cardenal Juan José Omella, arquebisbe de Barcelona

sota advocació parroquial de Sant Joan Baptista, ressalta pel la grandiositat, construïda el segle XVI, pel mestre d'obres Sebastià Deixadó i declarada d'Interès Nacional. A la seva portalada es signa com a «Xado» decorat amb acurades iconografia d'escultures de Sants. Aquest temple fou construït quan Queretes tenia una població d'uns 700 habitants, que va arribar a 1700 a principis del segle XX. El desdoblament és va produir per

diferents motius a partir del 1920. Els joves que han estudiat han deixat la pagesia i han marxat a Saragossa, Tortosa, Barcelona o Alcani, on han trobat feina i s'hi han apossat.

Els habitants de la prehistòria hi deixaren petjades ben importants amb pintures rupestres llevantines d'animals, als abrics dels barrancs del Calapatar i dels Gascons, descobertes per l'arqueòleg calaceità Joan Cabré, acompanyat pel Dr. Vilaseca de Reus, Pere Bosc Gimpera, i l'arqueòleg alemany Adolf Schulten. Aquests arqueòlegs començaren a excavar diferents pobles ibers per la seva importància al sud de l'Ebre, concretament al poblat dels Castellans de Queretes, Sant Antoni de Calaceit i el Coll del Moro de Gandesa.

Personalitats

Queretes, un poble amb tanta història, també s'ha distingit per personatges il·lustres, segurament descendents dels primers pobladors arribats del Pirineu, i que al-

guns dels quals encara tenen els escuts heràldics a les portalades dels seus antics palaus. Un d'ells és de la família a Serrano Aparicio, que un dels seus fills va ser rector de Gandesa, Andreu Serrano Aparicio entre els anys 1654 al 1661, succeint al cèlebre rector de Batea, Onofre Català. Una descendent, Josepa Serrano, va ser l'espòsa del president de la Primera República Espanyola, Estanislau Figueres Torres, fill de Tivissa. Aquesta Serrano va portar dos nébets a la població i un d'ells es va casar a Gandesa amb el primogènit de ca Sunyer, descendents d'un antic almirall de la Corona d'Aragó a la conquesta de Sicília, i d'aquesta nissaga va nàixer Ramon Serrano i Sunyer, ministre d'Afers Exteriors, i cunyat del general Franco.

Un altre va ser el torero Nicanor Vilalta Serres (casat amb una Serres de Gandesa) que prengué l'alternativa l'any 1922 i va torear fins l'any 1943. Va ser considerat un dels toreros més famosos del moment i va arribar a torear més de 50 curses l'any.

Una tercera personalitat, i actual, és el cardenal Juan José Omella i Omella, que fins fa poc ha estat el president de la Conferència Episcopal Espanyola. Un parent seu va ser rector coadjutor a la Parròquia de Corbera, Mossèn Josep Omella, l'any 1870.

L'antic casc de Queretes, doncs, és tresor urbanístic de gran encant. Però el poble disposa, a més, d'altres atractius turístics, com és l'ermita de la Misericòrdia del segle XVI i XVII, d'estil gòtic llevanti i altres elements del Renaixement i que queda a menys d'un quilòmetre de casc urbà. Un altre atractiu és la Via Verda de Catalunya i Aragó que amb bicicleta o caminant arriba fins al Delta en vistes al mar i per racons extraordinaris del riu Canaletes, sobretot per la Fontcalda. Tot, alternant amb els bons restaurants de la localitat i altres als pobles veïns. És un lloc per visitar de gran rellevància i que es pot complementar amb excursions a Calaceit, Orta, Vall-de-Roures, Batea, entre altres.